

MEDRESETÜ'Z-ZEHRA

Bediüzzaman, İslâm âlemindeki geri kalmışlık, fakirlik ve ihtilâf gibi en mühim hastalıkların temelinde cehaletin olduğunu tespit ederek gelecekte hâkimiyetin kılıçla değil, ilimle olacağını ifade etmiştir. Bilhassa doğu illerindeki maddî ve mânevî geri kalmışlığın giderilmesini, bu beldelerde ilim ve irfanın yükseltilmesinde görür. Bunun bu bölgede bir üniversitesinin mutlaka kurulması fikrini daima taşımıştır.

Bu Üniversitenin kurulmasının gereğini **“Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir (dini ilimlerdir), aklın nuru, fûnun-u medeniyedir (fen ilimleri). İkisinin imtizacıyla (birleşmesiyle) hakikat tecelli eder. O, iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder (kanatlanır). İftirak ettikleri (ayrıldıkları) vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile ve şüphe tevellüt eder (doğar)”** şeklinde temellendirmiştir. Bununla üniversitede din ilimlerinin pozitif ilimlerle birlikte okutulması gerektiğini ifade ederken, üniversitenin müfredatına da işaret eder.

Bediüzzaman, Medresetü'z-Zehra vasıtasıyla medrese, mektep ve tekke mensupları arasındaki o zamanda bulunan fikir ayrılıkları ve meşrep farklılıklarının kalkacağı, bütün İslâm âleminde, özellikle Yakın Doğu'da kardeşlik ve birliğin temin edileceği kanaatindedir. .

Bediüzzaman, Doğu Anadolu'nun Van, Bitlis, Siirt ve Diyarbakır gibi dört merkezinde kurulmasını plânladığı bu üniversite idealini hayata geçirmek ve gerekli desteği sağlamak maksadıyla, 1907 yılında, İstanbul'a geldi. Ancak 1908'de İkinci Meşrûtiyetin ilânı ve bir takım siyasî istikrarsızlıklar nedeniyle girişimleri sonuçsuz kaldı.

Bediüzzaman daha sonra, Sultan Reşad'ın Rumeli seyahatine katılarak Kosova'ya gitti. O zaman Kosova'da büyük bir İslâmî Üniversitenin tesisine teşebbüs edilmişti. Bu girişimden dolayı Üstad, Sultan Reşad'a şöyle der: **“Şark böyle bir darülfünuna daha ziyade muhtaç ve Şark, âlem-i İslâmın merkezi hükmündedir.”** Bu söz üzerine ikna olan Sultan Reşad, Üstada, doğu için vaadde bulundu. Nitekim Kosova'da yapılması düşünülen üniversite, Balkan Harbinin çıkmasıyla geri kaldı. Üstad Bediüzzaman da, Sultan Reşad'dan bu Üniversite için ayırdığı ödeneğin (20 bin altın) Doğu Üniversitesine verilmesini istedi ve bu isteği kabul edildi.

Bunun üzerine Bediüzzaman Van'a gitti ve Van gölü kenarında yer alan Artemit'te medresenin temelini attı. Ama bu kez de Birinci Dünya Savaşı patlak verdi ve üniversitenin kurulması tekrar sekteye uğradı.

Üstad Bediüzzaman, İstanbul'un işgali ve Milli Mücadele sırasında gösterdiği büyük hizmetlerinden dolayı Ankara'ya davet edildi.

Ankara'ya gittiğinde Van'da kurmak istediği Doğu Üniversitesinin kurulması fikrini, mecliste gündeme getirdi. Bazı batı hayranı milletvekilleri bu fikre karşı çıktılar.

Üstad Bediüzzaman ise onlara şöyle cevap vermiştir:

“O vilâyat-ı şarkiye (doğu illeri) âlem-i İslâmın (İslâm dünyasının) bir nevi merkezi hükmünde, fûnun-u cedide (pozitif ilimler) yanında ulûm-u diniye (din ilimleri) de lâzım ve elzemdir. Çünkü, ekser enbiya (peygamberler) şarkta ve ekser hükema (felsefeciler) garpta gelmesi gösteriyor ki, Şarkın terakkiyatı (ilerlemesi) din ile kaimdir (mümkündür). Başka vilâyetlerde sırf fûnun-u cedide okutursanız da, Şarkta herhalde millet, vatan maslahatı (fayda) namına, ulûm-u diniye esas olmalıdır. “

Bu cevaptan sonra 200 milletvekilinden 163'ü, darülfünunun kurulmasını imzalarıyla kabul ettiler. Bu üniversitenin kurulması için 150 bin banknot tahsis edildi.

Onaya rağmen üniversitenin hayata geçirilmesi yine geri kaldı. Üstad Bediüzzaman, bu geri kalışı şu cümleleriyle ifade eder: **“Binler teessüf, medreseler kapandı, mebuslarla uyuşamadım, yine geri kaldı.”**

Bediüzzaman Said Nursî'nin özellikle doğu illerindeki maddî ve mânevî geri kalmışlığın giderilmesi için bu bölgede bir üniversitesinin mutlaka kurulması fikrini bulduğu her platforma dile getirmesini meyvesi daha sonra ortaya çıktı. Meselâ, Mustafa Kemal'in 1 Kasım 1937 tarihinde, Üçüncü Yasama Yılı açış konuşmasında Doğu Üniversitesiyle ilgili söylediği şu sözler, uzmanlara göre Bediüzzaman'ın bu alandaki gayretlerinin bir neticesi olarak yorumlanmıştır:

“Doğu bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her aşamadaki okulları ve bunlara ek olarak üniversitesiyle modern bir kültür şehri meydana getirmek yolunda şimdiden harekete geçilmelidir.”